

BENEDICT AL XVI-LEA

Joseph Ratzinger

**DESPRE CREAȚIE
ȘI CĂDERE**

La început Dumnezeu a creat. Consecințele credinței în creație

Omilii

Traducere din limba germană de
Dan Siserman

Galaxia Gutenberg
2020

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BENEDICT, papă XVI

Despre creație și cădere. La început Dumnezeu a creat. Consecințele credinței în creație: Omilii./

Joseph Ratzinger, Papa Benedict al XVI-lea; trad. din lb. germană de: Dan

Siserman;

- Târgu-Lăpuș;

Galaxia Gutenberg, 2020

ISBN 978-973-141-740-0

I. Siserman, Dan (trad.)

2

Titlul original: *Im Anfang schuf Gott. Die Konsequenzen des Schöpfungsglaubens. Vier Münchener Fastenpredigten über Schöpfung und Fall.*

© Johannes Verlag Einsiedeln, Freiburg im Breisgau 1996

© 2020, Galaxia Gutenberg, pentru versiunea în limba română

www.galaxiagutenberg.ro

Editura Galaxia Gutenberg

435600 Târgu-Lăpuș, str. Florilor, nr. 11

Mobil: 0723-377599, 0733979383

E-mail: contact@galaxiagutenberg.ro

PRINTED IN ROMANIA

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Cuprins

Prefață.....	7
Notă asupra ediției din 1996.....	11

PRIMA OMILIE: DUMNEZEU CREATORUL	13
1. Diferența dintre formă și conținut în narațiunea creației.....	16
2. Unitatea Bibliei drept criteriu de interpretare.....	20
3. Criteriul cristologic	28

A DOUA OMILIE: SENSUL NARAȚIUNILOR BIBLICE DESPRE CREAȚIE	33
1. Raționalitatea credinței în creație	35
2. Semnificația imuabilă a elementelor simbolice din textul biblic	39
a) Creație și cult	41
b) Structura sabatică a creației	45
c) Exploatare a pământului?	47

A TREIA OMILIE: CREAREA OMULUI	55
1. Omul – plăsmuit din pământ	56
2. Chipul și asemănarea lui Dumnezeu.....	58
3. Creație și evoluție	64

A PATRA OMILIE: PĂCAT ȘI MÂNTUIRE	75
1. Despre problema păcatului.....	77
2. Limitele și libertatea ființei umane	80
3. Păcatul originar.....	88
4. Răspunsul Noului Testament	91

CONSECINȚELE CREDINȚEI ÎN CREAȚIE..... 95

1. Reprimarea credinței în creație în cadrul gândirii moderne..... 99
2. Trei moduri de ascundere a conceptului de creație în gândirea actuală..... 109
3. Credința în creație ca decizie antropologică fundamentală..... 113

Prefață

Amenințarea tuturor lucrurilor vii prin activitatea omului, despre care astăzi se vorbește pretutindeni, a dat o nouă urgență aducerii în discuție a temei creației. În mod paradoxal, se poate însă constata că, în același timp, mesajul despre creație este aproape cu desăvârșire absent din cateheză, din predicare și chiar din teologie.*

* Legat de abandonarea practică a doctrinei despre creație în teologia modernă de mare influență, aș vrea să menționez aici doar două exemple semnificative. În celebra *Neues Glaubensbuch. Der gemeinsame christliche Glaube* (Noua carte a credinței. Credința creștină comună), Basel/Zürich, 1973, editată de J. Feiner și L. Fischer, tema creației este ascunsă într-un capitol intitulat „Istorie și Cosmos”, care la rândul său aparține celei de-a patra părți a cărții, intitulată „Credință și lume”. Cele trei părți anterioare se ocupă cu „Întrebarea despre Dumnezeu”, „Dumnezeu în Isus Cristos” și „Noul om”. Dacă după vederea locului în care a fost plasat acest capitol încă am mai îndrăzni să sperăm la ceva, atunci textele atribuite lui A. Dumas și O. H. Pesch depășesc și cele mai grave temeri. Cititorul descoperă aici afirmații de genul: „Concepte precum selecția sau mutația sunt mult mai oneste din punct de vedere intelectual decât conceptul de creație” (p. 433); „«Creația» ca plan cosmic este o idee care și-a găsit sfârșitul” (ibid.); „Conceptul de creație este un concept ireal” (p. 435); „Creația înseamnă un apel adresat ființei umane – orice altceva s-ar putea zice despre aceasta, chiar și în Biblie, nu mesajul despre creație în sine este cel care contează, ci mai degrabă formularea lui parțial mitologică și apocaliptică” (p. 435). Ar fi prea dur dacă am spune că folosirea în

conștiinței creștine. Tocmai datorită aparentei conștientizări deficitare, adevărata semnificație a temei și greutatea ei umană, care se extinde dincolo de sfera Bisericii, poate deveni din nou vizibilă. Dacă în ultimul timp „spiritualitatea creației” și credința creștină în răscumpărare au fost în repetate rânduri puse în contradicție, contrar acestei teze, această carte încearcă să arate modul în care ambele își aparțin reciproc, din însăși esența lor. Creația își atinge sensul și omul devine desăvârșit, adică răscumpărat, doar atunci când creația și răscumpărarea sunt gândite împreună, iar credința este trăită în totalitatea ei.

Roma, la sărbătoarea Sfinților Apostoli Petru și Pavel

Joseph Ratzinger

PRIMA OMILIE: DUMNEZEU CREATORUL

La început Dumnezeu a creat cerul și pământul. Pământul era neorânduie și pustiu, și întuneric era deasupra abisului, și Spiritul lui Dumnezeu plutea deasupra apelor. Și a zis Dumnezeu: „Să fie lumină!”. Și a fost lumină. Dumnezeu a văzut că lumina era bună și a despărțit Dumnezeu lumina de întuneric. Dumnezeu a numit lumina „zi”, iar întunericul l-a numit „noapte”. Și a fost seară, și a fost dimineață: ziua întâi. Și a zis Dumnezeu: „Să fie firmament între ape care să despartă apele de ape!”. Dumnezeu a făcut firmamentul și a despărțit apele care sunt sub firmament de apele care sunt deasupra firmamentului. Și așa a fost. Dumnezeu a numit firmamentul „cer”. Și a fost seară, și a fost dimineață: ziua a doua. Și a zis Dumnezeu: „Să se adune apele care sunt sub cer într-un singur loc și să se facă văzut uscatul!”. Și așa a fost. Dumnezeu a numit uscatul „pământ”, iar adunarea apelor a numit-o „mare”. Și a văzut Dumnezeu că era bun. Și a zis Dumnezeu: „Pământul să facă să iasă verdeață, ierburi purtând sămânță și pomi roditori care să facă, după soiul lor, fructe, purtând în ele sămânța lor pe

pământ!”. Și așa a fost. Pământul a produs verdeață, ierburi purtând sămânță după soiul lor și pomi roditori care fac după soiul lor fructe purtând în ele sămânța lor. Și a văzut Dumnezeu că era bun. Și a fost seară, și a fost dimineață: ziua a treia. Și a zis Dumnezeu: „Să fie luminători pe firmamentul cerului, ca să despartă ziua de noapte și să fie semne pentru sărbători, pentru zile și ani, și să fie luminători pe firmamentul cerului ca să lumineze pământul!”. Și așa a fost. Și a făcut Dumnezeu cei doi luminători mari: luminătorul cel mare – ca să stăpânească ziua – și luminătorul cel mic – ca să stăpânească noaptea – și stelele. Dumnezeu i-a pus pe firmamentul cerului ca să lumineze pământul, să stăpânească ziua și noaptea și să despartă lumina de întuneric. Și a văzut Dumnezeu că era bine. Și a fost seară, și a fost dimineață: ziua a patra. (Gen 1,1-19)¹

Aceste cuvinte, cu care începe Sfânta Scriptură, au întotdeauna un efect asupra mea asemănător celui produs de sunetul solemn al unui mare și vechi clopot, care, din depărtare, cu a sa frumusețe și demnitate, îmi atinge inima și mă lasă a intui ceva din misterul eternității. Pe lângă asta, pentru mulți dintre noi, de aceste cuvinte se leagă și amintirea primei întâlniri cu cartea sfântă a lui Dumnezeu, Biblia. Deschisă pentru noi

¹ Pentru citatele biblice prezente în text s-a utilizat *Biblia Catolică*, tradusă de Alois Bulai și Eduard Pătrașcu, Editura Sapientia, Iași, 2015 (n.tr.).

în acest loc, ea ne-a purtat, dintr-odată, dincolo de lumea noastră mică și copilăroasă, ne-a captivat cu poezia ei și ne-a lăsat să presimțim ceva din incommensurabilitatea creației și a Creatorului ei.

Cu toate acestea, există o anumită atitudine ambivalentă față de aceste cuvinte. Ele sunt frumoase și familiare, dar sunt oare și adevărate? Totul pare să vorbească împotriva adevărului acestor cuvinte, căci științele naturii au eliminat de mult concepțiile pe care tocmai le-am auzit, anume ideea unei lumi bine ordonate în timp și spațiu și ideea că, în fapt, creația ar fi fost edificată pe bucăți de-a lungul a șapte zile. În schimb, acum ne confruntăm cu măsurători care întrec orice imaginație. Acum auzim vorbindu-se despre Big Bang, care s-a întâmplat cu miliarde de ani în urmă și cu care universul și-a început expansiunea – expansiune care își continuă drumul fără întrerupere. Iar aștrii nu au fost așezați pe firmament într-o succesiune clară și nici verdele câmpiilor nu a fost creat. Mai degrabă, pământul și lumea, așa cum le cunoaștem noi astăzi, s-au dezvoltat pe căi întortocheate și de-a lungul unor vaste perioade de timp.

Mai sunt deci toate acestea adevărate? Nu cu mult timp în urmă, chiar un teolog a afirmat că, de fapt, creația a devenit acum un concept ireal. Iar dacă e să fim onești din punct de vedere intelectual, atunci nu ar mai trebui să vorbim despre creație, ci, mai degrabă, numai despre mutație și selecție. Sunt aceste cuvinte cele adevărate?

Sau, poate, aceste cuvinte despre creație, împreună cu întreg cuvântul lui Dumnezeu și cu întreaga tradiție biblică, provin din reveriile vârstei infantile a istoriei omenirii, de care probabil ne este dor, dar la care nu mai putem să ne întoarcem, fiindcă știm că din nostalgie nu se poate trăi. Există oare și un răspuns pozitiv la această problemă, pe care să putem să ni-l asumăm în acest timp al nostru?

1. Diferența dintre formă și conținut în narațiunea creației

Un răspuns la această problemă a fost deja elaborat cu ceva timp în urmă, atunci când viziunea științifică asupra lumii se cristaliza. Mulți dintre voi l-ați cunoscut probabil la cursurile de religie. Acest răspuns afirmă că Biblia nu este un manual de științe naturale și nici nu intenționează să fie așa ceva. Ea este o carte religioasă și, prin urmare, din ea nu se pot obține informații de genul științelor naturale. Din Biblie nu se pot afla nici informații de istorie naturală despre cum a apărut lumea. Din ea se pot dobândi numai cunoștințe cu caracter religios. Orice altceva reprezintă o imagine și o modalitate de a face inteligibilă omului realitatea profundă și autentică. Trebuie însă să distingem între forma reprezentării și conținutul reprezentării. Forma ar fi fost aleasă din ceea ce era înțeles în acea perioadă,

adică din imaginile care înconjurau oamenii ce trăiau la acea vreme, prin care ei vorbeau și gândeau și prin care ei puteau înțelege adevărata realitate. Și numai realitatea care strălucește prin aceste imagini ar reprezenta ceea ce este intenționat și este cu adevărat durabil. Astfel, Scriptura nu ar vrea să ne informeze despre modul în care au apărut treptat diferitele specii de plante sau cum s-au format treptat soarele, stelele și luna, fiindcă, în definitiv, ea nu vrea să ne zică decât un singur lucru: Dumnezeu a creat lumea. Lumea nu este, așa cum obișnuiau oamenii să creadă atunci, un haos de forțe opuse reciproc; ea nu este nici un sălaș al forțelor demonice, de care omul trebuie să se protejeze. Soarele și luna nu sunt zeități care guvernează peste oameni, iar cerul care se întinde deasupra noastră nu este însuflețit de misterioase divinități antagonice, ci, mai degrabă, toate acestea provin dintr-o singură putere, și anume din rațiunea eternă a lui Dumnezeu, care a devenit – în Cuvânt – puterea creației. Toate acestea provin din același Cuvânt al lui Dumnezeu pe care îl întâlnim în actul credinței. Astfel, în măsura în care oamenii și-au dat seama că lumea este din Cuvânt, ei au încetat să se mai teamă de zei și de demoni. Mai mult, lumea a fost eliberată, astfel încât rațiunea să se ridice la Dumnezeu și oamenii să-l poată întâlni pe acest Dumnezeu fără să le fie frică. În acest Cuvânt omul a experimentat adevărata iluminare, cea care îndepărtează zeii și forțele misterioase și care îi dezvăluie faptul că nu există decât o

singură putere „în toate colțurile, iar noi suntem în mâinile sale”. Această putere este Dumnezeu cel viu și ea a creat pământul și stelele și care susține întreg Universul, este chiar cea pe care o întâlnim în Sfânta Scriptură. În acest Cuvânt intrăm în contact cu adevărata forță primordială a lumii, adică cu forța reală, cea mai presus de toate forțele.²

Consider că această perspectivă e corectă, dar nu și suficientă. Fiindcă, atunci când ni se spune că trebuie să facem distincția între imaginile înseși și ceea ce este intenționat prin acele imagini, atunci s-ar putea obiecta prin următoarea întrebare: De ce nu ni s-a spus acest lucru mai devreme? Fiindcă în mod evident mai demult trebuie să se fi învățat altceva în acest sens, căci altminteri nu ar mai fi putut avea loc procesul lui Galileo Galilei. Astfel, crește suspiciunea că, în cele din urmă, probabil și în acest mod de a privi lucrurile nu se ascunde decât un truc al Bisericii și al teologilor, care, în realitate, au ajuns la capătul soluțiilor, dar nu doresc să o recunoască, iar acum caută ceva în spatele cărui să se ascundă. Și, în ansamblu, rezultă impresia că în ultimii patru sute de ani istoria creștinismului a fost o constantă luptă de ariergardă, în care afirmațiile credinței și teologiei au fost dezmembrate în bucăți. Evident însă că

² O bună prezentare a acestui tip de exegeză a narațiunii Genezei, împreună cu ample referințe bibliografice, se poate găsi, de exemplu, în: M. Schmaus, *Katholische Dogmatik II (Dogmatica catolică II)*, München, 1949, pp. 30-39.

s-au găsit mereu fel de fel de trucuri prin care ei să se poată sustrage dificultăților impuse. Dar există o teamă aproape inexorabilă legată de faptul că în curând vom cădea totuși în gol și că va sosi clipa în care nu va mai fi nimic de apărut și de ascuns în momentul în care întregul teren al Scripturii și al credinței va fi înlocuit de o rațiune care nu va mai putea lua în serios nimic din toate lucrurile acestea. Pe lângă această teamă mai există încă un aspect îngrijorător, deoarece, cineva, ar putea adresa următoarea întrebare: Dacă teologii sau chiar Biserica pot schimba granițele dintre imagine și ceea ce este intenționat, respectiv dintre ceea ce este scufundat în trecut și ceea ce este încă valabil, de ce nu s-ar putea aplica acest procedeu și în alte cazuri, cum ar fi, de exemplu, în cazul minunilor lui Isus? Și de ce nu chiar și în ceea ce privește miezul credinței, anume răstignirea și învierea Domnului? Aceasta ar fi o operațiune al cărei presupus scop este acela de a apăra credința, în măsura în care ea spune: dincolo de ceea ce avem de față, pe care nu mai putem să-l apărăm, se află ceva mult mai real. O astfel de operațiune se termină deseori prin punerea la îndoială a însăși credinței, deoarece ea conduce la ridicarea întrebării privitoare la onestitatea celor ce o interpretează, respectiv a întrebării dacă la propriu a existat vreodată în credință ceva cu adevărat durabil. În ceea ce privește viziunile teologice de acest fel, în cele din urmă, un număr tot mai mare de oameni rămân cu impresia că, de fapt, credința Bisericii e precum o